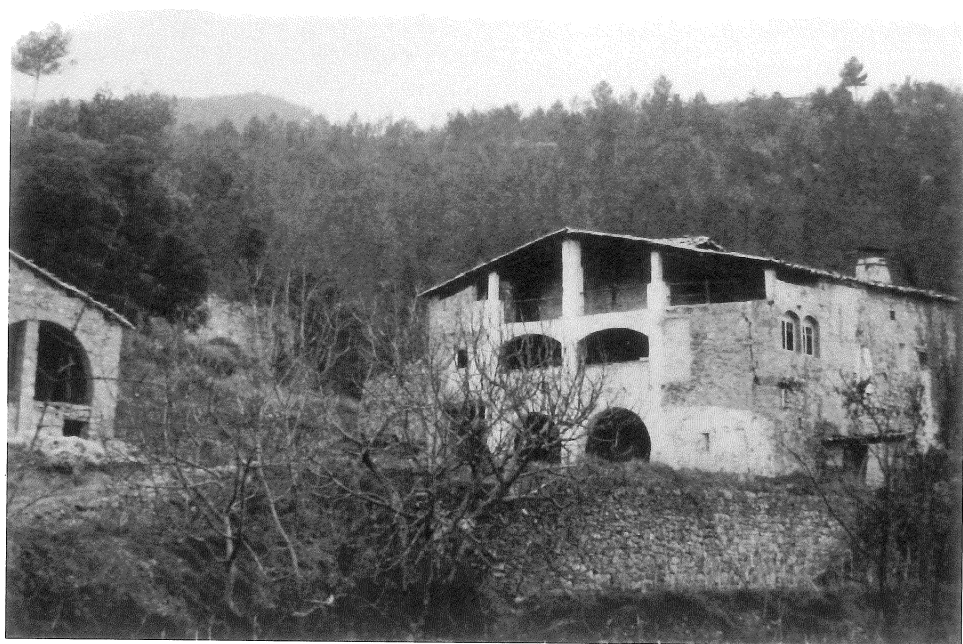

EL PATRIMONI DE LA SERRA DE COSTAFREDA

Albert Fàbrega

AJUNTAMENT DE SÚRIA

Edita: Ajuntament de Súria, àrea de Cultura

Portada: imatge de la Masia de Costafreda

Súria, gener del 2017

Costafreda, la taverna
Mas Pujol venen el vi
a Reguant toquen la flauta
i al Molí el violí.
(Corranda popular)

La serra de Costafreda és la part final de llevant de la serra de Castelltallat, quan queda tallada per la vall del riu Cardener. S'alternen contraforts i barrancs amb un fort pendent. A la palanca de Reguant l'altitud és de 270 m i el Pas de la Sala es troba a 586 m. Els dos punts es troben a 1200 m en línia recta. El desnivell de 316 m dóna un pendent mitjà del 26,3%. Tota la costa és molt obaga i està coberta per una densa vegetació. Tot plegat la converteix en un lloc força inhòspit, on es fa difícil desenvolupar activitats humanes. Només una mica per sobre de les ruïnes de la casa de Costafreda hi ha uns plans relativament extensos: els Plans de Costafreda. Dalt de tot de la serra, ja en terme de Sant Mateu de Bages, hi ha els plans de Barbelles, on queden importants restes d'un antic poblament, probablement altmedieval.

La guixera de Reguant/Mas Pujol

Es troba en una raconada, a tocar la rasa del Borriçol, a mig camí de l'actual carretera de Reguant a mas Pujol. És molt poc el què sabem d'aquesta guixera. Els anys 1494/1495 s'esmenten uns "guixars" a la zona de mas Pujol, tot i que llavors l'hereu del mas ja diu que no sap on es troben i que no creu que existeixin. Sabem que els anys 1940 el forn estava en funcionament. El Camil Clotet hi havia treballat.

▲ La guixera de Reguant/Mas Pujol.

Si hem de jutjar per les dimensions de la pedrera annexa, l'exploració no va ser massa important ni dilatada en el temps. Les restes del forn -de planta rectangular- es troben en molt mal estat: només es conserva la paret del fons i una part de les laterals. La paret frontal està totalment enrunada.

Mas Pujol i el Museu de l'Avi

Les notícies que tenim de mas Pujol són les següents. Els anys 1310 i 1318 trobem a un Guillem de Pujol de Costafreda, fill de Pere de Costafreda. El seu fill era Pere de Pujol de Costafreda, casat amb Ròmia, mort abans de 1369. El fill d'aquests també es deia Pere de Pujol de Costafreda i el trobem entre 1362 i 1369. El segle XIV tenim documentat el mas els anys 1318, 1336, 1340, 1362 i 1369. Ja en el

▲ El Museu de l'Avi de mas Pujol.

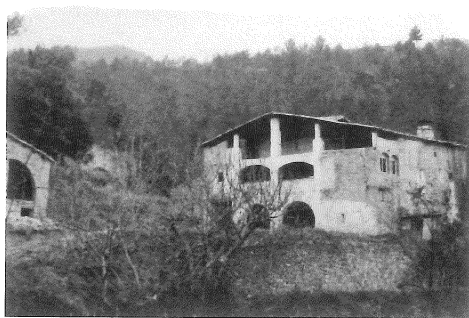
segle XV, l'any 1412, trobem a Guillem de Pujol. Els anys 1494/1495 el mas Pujol, com molts altres masos arreu, és deshabitat. L'any 1683 el mas Pujol era en mans d'una branca dels Costafreda. Els anys 1792 i 1795 el mas Pujol és en poder de Joan Costafreda i Tarrés (a) Soler, que també surt més sovint com a Joan Soler i Costafreda o Joan Costafreda i Soler. Els Soler Costafreda tenien el mas Soler, situat a la plaça Major del Poble Vell. L'any 1792 el mas Pujol era rònc i deshabitat. L'any 1841, Jaume Soler i Serra va vendre el mas Pujol a Josep Balaguer i Martí. Llavors el mas seguia sent erm i deshabitat. El 1866 el tenia Francesc Balaguer i Callís, fill de Josep Balaguer, i a la seva mort va passar a la seva filla Dolors Balaguer i Balaguer. En el cens de 1877 consta que estava habitat. El 1898, el mas, de nou

▲ Forn de calç de Costafreda.

▲ Tines de Costafreda.

▲ Costafreda.

erm i abandonat, va passar a poder de Josep Balaguer i Bruguera, per cessió que li va fer Dolors Balaguer. L'any 1969 l'Isidre Reguant Massana va comprar mas Pujol.

El Museu de l'Avi va ser obert l'any 1994, per iniciativa de la família Reguant. És un museu de caire etnogràfic, on es mostren diversos àmbits relacionats amb antigues activitats: la vinya, la mineria, fusteria, etc. Altres àmbits mostren formes de transport: carros, tartanes i selles. Un tercer sector recull algunes de les dependències de les cases a finals del segle XIX i principis del XX: cuines, habitacions, etc. El museu ofereix un interessant ventall de formes de vida i activitats ja desaparegudes.

Costafreda: les tines i el forn de calç

La primera notícia de Costafreda la trobem l'any 1187 quan veiem a Pere de Costafreda, casat amb Dolça, i a Guillem de Costafreda, casat amb Maria. Poc després l'amo del mas és Galceran de Costafreda. El seu fill Bernat Ramon de Costafreda actua entre 1278 i 1292. El seu fill Bernat de Costafreda tenia el mas de Costafreda entre 1296 i 1329. Al llarg dels segles XIII i XIV hi ha molts Costafreda per Súria, i molts cabalers del mas s'estableixen a Manresa, de mercaders. El següent Costafreda que té el mas és Ferrer de Costafreda, casat amb Sibil·la de la Rabassola. El trobem entre els anys 1364 i 1369, any en què va morir.

El segle XIV hi ha ben documentats dos masos a Costafreda. El 1316 i 1317 s'esmenta el mas de Costafreda Inferior i els anys 1364 i 1365 tenim documentat el mas de Costafreda Superior. Creiem que el mas Inferior era l'actual mas de Costafreda, mentre que el Superior era situat a l'extrem nord del Pla de Costafreda. D'aquest mas no en queda cap resta visible. A finals del segle XV els dos masos de Costafreda eren deshabitats, tot i que el duc de Cardona manifestava el seu interès en què tornessin a ser habitats, entre altres raons perquè si no s'explotaven ell no en cobrava les rendes.

La línia masculina dels Costafreda va seguir al mas fins al darrer hereu, Magí Costafreda i Puig. L'any 1756 es va casar en primeres noces amb Maria Trulls i Armengol, de Puig-reig. D'aquest matrimoni van néixer tres filles. En segones noces es va casar amb Margarida Fornell i Alborni, el 1766, però no hi va haver més fills. La pubilla, Francesca Costafreda i Trulls es va casar el 22 de juny de 1786 amb un traginer de Santpedor, Francesc Juncadella i Canals. El fill i hereu d'aquest matrimoni, Josep Juncadella i Costafreda, es va casar l'11 de juny de 1812 amb Margarida Puig Corderroure i Xipell, de Sant Joan de Montdarn. L'any 1824, Josep Juncadella es va barallar amb el seu pare i el va fer fora del mas. Francesc Juncadella va tornar a fer de traginer a Santpedor. Josep Juncadella va dur el mas entre 1824 i 1887. En el cens de 1887 hi consta que hi vivien 5 persones i a principis del segle XX encara era habitat

Les tines i el forn de Costafreda

Entre les dependències annexes a les ruïnes del mas hi ha tres tines força ben conservades. A la part inferior, tocant al camí, són visibles les boxes que estan cobertes amb voltes de pedra. Una d'elles està parcialment cegada per munts de terra, fruit de l'eixamplament del camí. Les tres tines són cilíndriques i enrajolades amb cairons ceràmics, típics de les tines a partir del segle XVII.

A la part del darrera de les tines hi ha un forn, de planta circular, que, per les seves característiques l'hem de considerar de calç. És habitual que els masos, per a les seves reformes i ampliacions, disposessin de forns d'obra i de calç, no així de guix. La raó és que les roques calcàries -per obtenir la calç- i l'argila -per fer teules i maons- abunden arreu, i la matèria primera es podia obtenir fàcilment a la vora del mateix forn. El guix, en canvi, tot i ser abundant, es troba en jaciments específics, i els forns per coure'l es construïen a la vora dels afloraments.

La balma sepulcral de la font del Nasiet

La balma sepulcral va ser descoberta l'any 2009 pel Paulí López. Es tracta d'una petita balma excavada sota un estrat de gres que segueix el pendent del vessant en direcció est/oest. L'espai sota l'estrat natural es va agençar formant una caixa rectangular d'uns 2 m de llargada per 1,5 m d'amplada. Es conserva la gran llosa frontal de tancament -al nord- i dues petites lloses a la banda de llevant. Per la banda de ponent l'estrat trencat es completa amb una altra llosa. Per la banda sud, cap a on capbussa l'estrat, la balma queda tancada de forma natural.

Tot i que no s'ha excavat mai, per la seva tipologia caldria situar-la en el període Calcolític (edat del coure) cap a l'any 2000 aC. El seu paral·lel més proper és la balma sepulcral del Samuntà, que es va excavar l'any 2001, i on es van recollir restes de 9 individus. Una datació per C14 la va situar en els anys 2480-2120 aC.

*Amb motiu de la visita patrimonial
a la Serra de Costafreda,
el diumenge 22 de gener de 2017,
dins les festes de Sant Sebastià.*

AJUNTAMENT DE SÚRIA